

No homo?

Teoretiskt förnyande avhandling om svensk hiphop

Berggren, Kalle *Reading Rap* (diss.). Uppsala universitet: Sociologiska institutionen 2014 (250 sidor)

SOCIOLOGI KAN DEFINIERAS som ett ämne som studerar samhällen och social handling. En inriktning inom ämnet är kultursociologi där man också intresserar sig för kultur, i betydelsen människans menings-
skapande verksamheter. En sådan aktivitet är till exempel musiktexter som inte bara säger något om det samhälle vi lever i utan också om de föreställningar, fantasier, drömmar, ideologier och idéer som vi människor använder oss av för att ge mening till olika företeelser, som kön, sexualitet, klass, ålder, ras och så vidare.

Kalle Berggrens avhandling är just en sådan kultursociologisk studie. Han intresserar sig för hur genus – och främst då maskulinitet – diskursivt konstrueras och förhandlas i relation till ras, klass och sexualitet i svensk hiphop. Men låt mig med en gång säga att den som tror att avhandlingen "bara" är en empirisk studie av svenska hiphop-texter – och som hen därmed inte behöver bry sig om hen inte är ett hiphop-fan – tar fel. Detta är en avhandling som teoretiskt vill förnya (och verkligen förnyar!) det forskningsfält som brukar kallas studier av män och maskuliniteter. Därför känns titeln en aning missvisande; om jag hade fått råda skulle avhandlingen hellre fått heta exempelvis "Theorizing Men and Masculinities" eller "A Feminist Critique of Men and Masculinities Studies". Det är nämligen precis vad Berggren gör: avhandlingens

syfte är (fritt översatt) att undersöka vad nutida feministisk teori kan tillföra studierna av män och maskuliniteter. De teoretiska ingångarna är främst feministisk poststrukturalism och fenomenologi, samt intersektionalitet och queerteori.

Och han lyckas: om avhandlingen "bara" hade varit en rent empirisk studie hade kanske några av dess resultat känts något förutsägbara. Till exempel att kvinnliga rappare i högre grad än manliga dito tematiserar könsojämlikheter och att manliga rappare i högre grad än kvinnliga tematiserar ras och plats (förorten). Det som gör avhandlingen bra är just de teoretiska ingångarna som gör att bilden kompliceras och därmed blir mer mångfasetterad. Dessutom lyckas Berggren med att utveckla de teorier som han intresserar sig för. Till exempel inför han nya begrepp som *sticky masculinity*, *degrees of intersectionality* och *straight inoculations*.

Berggrens avhandling är en så kallad sammanläggningsavhandling, och utgörs därmed inte av en enda sammanhållen text, utan av fyra olika artiklar, publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Dessa artiklar hålls samman av en inledande text, en så kallad "kappa" där det redogörs för syfte, teoretiska utgångspunkter, metod och så vidare. Berggrens kappa är högst läsvärd och skulle delvis kunna fungera som kurslitteratur på vilken genuskurs som helst som tematiserar maskulinitet. Hans kritiska, men samtidigt konstruktiva, blick på fältet män och maskuliniteter är skarp och stimulerande.

Den första av de fyra artiklarna är den mest teoretiska och undersöker hur feministisk poststrukturalism och fenomenologi kan utveckla förståelsen av subjektivitet inom maskulinitetsforskningen. Berggren menar att poststrukturalism kan ge djupa insikter i hur subjektivitet konstrueras och förhandlas, medan fenomenologin å sin sida kan ge insikter om kroppens plats i denna process. Han pläderar för att det är viktigt att ta tillvara det värdefulla i båda dessa teoretiska traditioner. I detta arbete tar han hjälp av den feministiska kultur- och samhällsteoretikern Sara Ahmed (som överhuvudtaget verkar vara Berggrens husgudinna). En av hennes mest kända idéer är den om tecknens *stickiness*, eller på svenska ungefär "klibbighet", i den meningen att genom upprepad användning av exempelvis ett visst ord formas vår uppfattning

om andra. Utifrån Ahmeds begrepp utformar Berggren konceptet *sticky masculinity* som han menar tar tillvara insikter såväl från poststrukturalismen som fenomenologin.

Den andra artikeln fokuserar framför allt maskulinitet och intersektionalitet. Berggren menar att intersektionella studier är alltför ovanliga inom maskulinitetsforskning. Han visar att det går alldeles utmärkt att införa ett sådant perspektiv genom att diskutera hur klass, ras, genus och sexualitet konstrueras i några manliga artisters raptexter. Han menar att dessa maktdimensioner uppträder i texterna i varierande grad och skepnad: klass- och rasdimensioner utsätts för kritik medan framställningarna av genus och sexualitet är normativa. Därför, menar han, kan det vara användbart att tala om *degrees of intersectionality*.

Den tredje artikeln är kanske mest intressant ur ett LHBTQ-perspektiv då den fokuserar hur relationer mellan män skildras i mäns raptexter. Där finns en mängd homosocialitet som uttrycks som kärlek till grabbkompisarna. Men samtidigt får det inte finnas något tvivel om heterosexualiteten – ”no homo” som det heter i en av texterna. Men med hjälp av queerteorin dyrkar Berggren upp den manifesta ytan av heterosexualitet med hjälp av det queerteoretiska begreppet *male homosocial desire* [manligt homosocialt begär]. Dessutom inför han, genom en retorisk textanalys, begreppet *straight inoculations* [löst översatt, straight inympning] för att beteckna de uttryck som stärker den heterosexuella identiteten och underminerar den queera dito – som just ”no homo”.

Den fjärde artikeln handlar om feminism inom den svenska hiphopen. Det är, föga förvånande, de kvinnliga rapparna som står för detta perspektiv. Den feministiska kritiken gäller såväl den egna subkulturen som mer generellt och strukturellt. Berggren påpekar att inom hiphopen kombineras påfallande ofta den feministiska kritiken i texterna med en tuff attityd. I analysen av denna attityd använder han begreppet *female masculinity* som är ett begrepp som kommer ur queerfeminism. Han understryker att det är mycket viktigt att använda begreppet varsamt och medvetet då det inte bara kan stå för att förkroppsliga något av två kön utan lika väl kan handla om att inte förkroppsliga något av könen.

Det är alltså en uppiggande erfarenhet att läsa Berggrens avhandling. Det enda som gör mig lite ledsen är att den inte innehåller en sammanfattning av innehållet på svenska (vilket så vitt jag vet är obligatoriskt), samt att han avfärdar musiken som en "kontext" till texterna och därför inte analyserar den. I alla textbaserade musikgenrer (däribland hiphop) är musiken mer än så: den är sammanvävd med texterna och lika betydelsebärande som dessa. Det är bara att hoppas på att Berggren ändrar sig i framtida studier, för det har han kapacitet att göra.

HILLEVI GANETZ
STOCKHOLMS UNIVERSITET